

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΤΟΜΟΣ

«ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΝΙΑΝΙΑΣ» ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

**ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Α. Γ. Ανδρεόπουλος, Καθηγητής ΕΜΠ

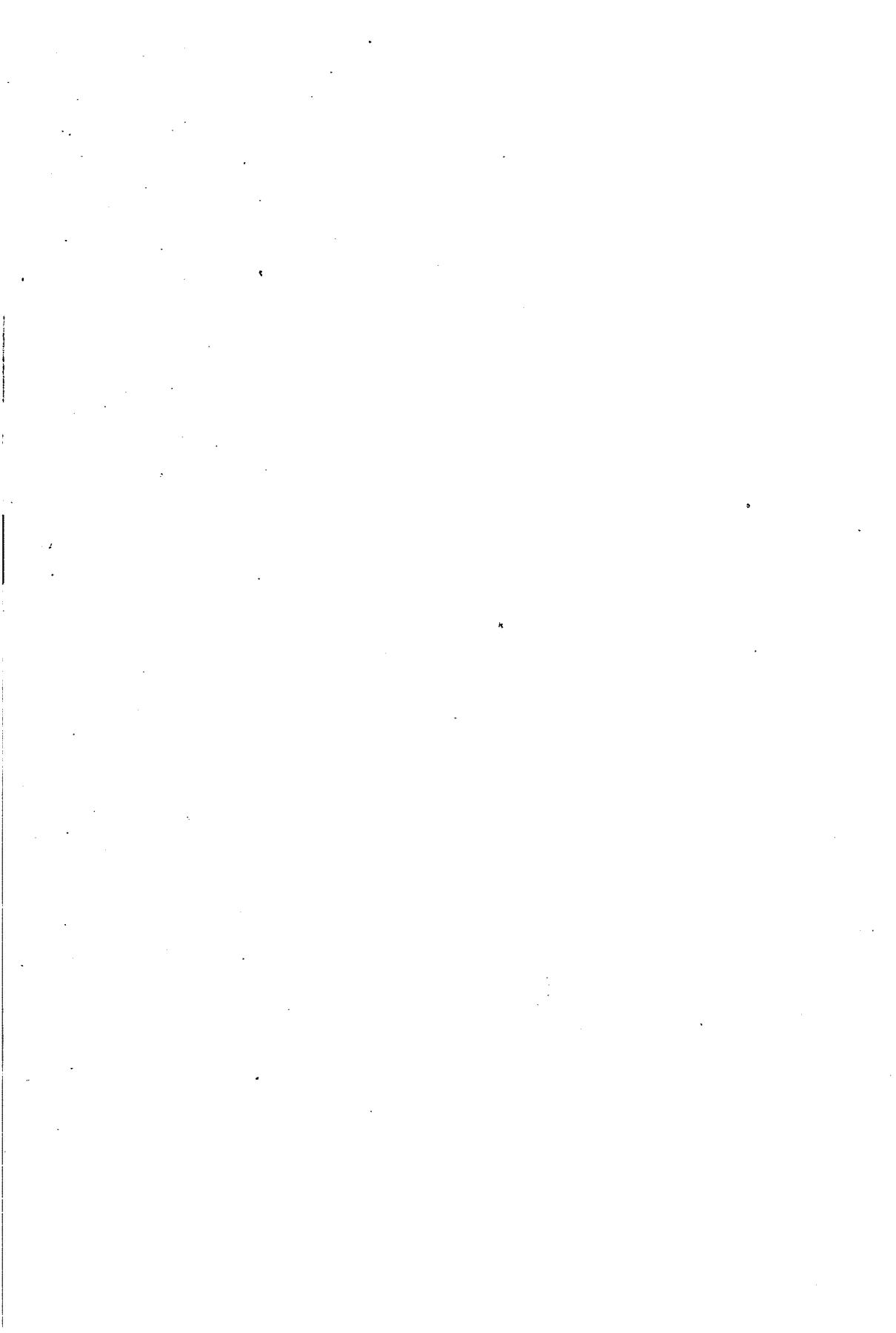
Β. Καρασμάνης, Καθηγητής ΕΜΠ

Γ. Μουρμούρης, Καθηγητής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Σ. Τσοτσορός, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Γ. Ράπτη, Λέκτωρ ΕΜΠ

**ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
ΑΘΗΝΑ 2006**

Νέστωρ Ε. Κουράκης

ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1. Πολλοί αποδίδουν τη ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και μετά, στο μεγάλο κύμα αλλοδαπών που εισέρευσαν και στην Ελλάδα, κυρίως από τα βόρεια σύνορά της, μετά την κατάρρευση των καθεστώτων του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» και τις συνακόλουθες ανακατατάξεις στα Βαλκάνια. Ωστόσο η διαπίστωση αυτή, μολονότι εμπεριέχει ψήγματα αληθείας, δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται με συνολικό τρόπο στην αλήθεια.¹

1. Όπως πιστεύω ότι θα φανεί από τις αναπτύξεις που ακολουθούν, η προσέγγιση που επιχειρώ δεν στοχεύει ούτε στη «δαιμονοποίηση» των αλλοδαπών, όπως συνήθως συμβαίνει με τις διάφορες σκληροπορηνικές προσεγγίσεις του θέματος στο δεξιό πολιτικό χώρο («διατήρηση της εθνικής μας καθαρότητας», «κινδυνοί μειονοτικού ζητήματος» κτλ.), αλλά ούτε και στην «αγιοποίησή» τους, κατά τα πρότυπα ικανού αριθμού προσεγγίσεων από τον αριστερό πολιτικό χώρο («στρατιές πεινασμένων και απελπισμένων ανθρώπων, που πρέπει να βρουν τη θέση τους σε μια κοινωνία χωρίς σύνορα»). Προφανώς η αλήθεια βρίσκεται κάπου ανάμεσα σε τέτοιες εκ διαμέτρου αντίθετες, αλλά χρήσιμες στη διαφορετικότητά τους, αντιλήψεις, και ασφαλώς η επιστήμη οφείλει να υπηρετεί μόνο την αλήθεια, σεβόμενη τις λεπτές αποχρώσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο μαύρο και στο άσπρο.

Από άποψη ελληνικής βιβλιογραφίας χρήσιμες για το θέμα μας είναι ιδίως οι μελέτες του Βασιλή Καρύδη, *Η Εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα*, Παπαζήσης, Αθήνα 1996, και του ιδίου, «Μετανάστευση και έγκλημα στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1990», εις: Γ. Αμίτση /Γ. Λαζαρίδη, *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα*, Παπαζήσης, Αθήνα 2001, 287-302· της Μαρίας Κρανιδιώτη, «Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών στην Ελλάδα», εις: N. E. Κουράκη (εκδ. επιμ.), *Αντεγκληματική Πολιτική IV*, Α. N. Σάκκουλας, Αθήνα 2003, 147-190· του Γιάννη Κολοβού, «Το Κοντί της Πανδώρας», *Παράνομη Μετανάστευση και Νομιμοπόίηση στην Ελλάδα*, «Πελασγός», Αθήνα 2003, ιδίως σσ. 21-55 (καλά τεκμηριωμένη μελέτη, αλλά με έντονο αντιμεταναστευτικό πνεύμα)· της Αν. Τσουκαλά, *Μετανάστευση και Εγκληματικότητα στην Ευρώπη*, Α. N. Σάκκουλας, Αθήνα/Κομοτηνή 2001, καθώς και τα Πρακτικά της συζήτησης που πραγματοποιήθηκε το 1998 στη Θεσσαλονίκη με θέμα «Εγκληματικότητα και Λαθρομετανάστευση», περ. *Πλάτων*, τχ. 12, 1998, με ενδιαφέρουσες εισηγήσεις και παρεμβάσεις. Εξάλλου σε επίπεδο αλλοδαπής βιβλιογραφίας αξέιδει να επισημανθούν, μεταξύ άλλων, το κλασικό έργο του Roger Hood, *Race and Sentencing*, Oxford: Oxford

I. Έκταση, είδος και σημασία της εγκληματικότητας των αλλοδαπών

2. Είναι γεγονός ότι μια μικρή μειονότητα αλλοδαπών, που ήταν δραπέτες φυλακών ή είχαν διασυνδέσεις με εγκληματικά κυκλώματα της πατρίδας τους, επιδόθηκαν, μόλις έφτασαν στην Ελλάδα, από κοινού με Έλληνες συμμετόχους, σε διάφορες δραστηριότητες οργανωμένου εγκλήματος, όπως ιδίως η συστηματική παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών, όπλων, ναρκωτικών, γυναικών και παιδιών για εξαναγκαστική πορνεία, ή, επίσης, κλεμμένων αυτοκινήτων κτλ.² Εξάλλου ορισμένοι άλλοι αλλοδαποί, μη βρίσκοντας εργασία και έχοντας μια δύλια και τόσο «ευρωπαϊκή» αντίληψη περί ιδιοκτησίας, κατέφυγαν, για να επιβιώσουν, σε ληστείες και κλοπές, προκαλώντας έτσι στον πληθυσμό της χώρας αισθήματα ανασφάλειας και ξενοφοβίας.

Πρέπει επίσης να ομολογηθεί ότι ο αριθμός των αλλοδαπών αυτών δραστών, κυρίως σε σχέση με τα προαναφερθέντα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, εμφανίζει σαφείς αυξητικές τάσεις από χρόνο σε χρόνο. Βέβαια οι τάσεις αυτές είναι α-

Univ. Press, 1992· το συλλογικό έργο *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publ., 1997, με επδ. επιμ. της Ineke Haen Marshall (το έργο είναι διαθέσιμο στο Ποινικό Σπουδαστήριο του Πανεπιστημίου Αθηνών)· η μελέτη των Mich. Walter και Angelika Pitsela, «Ausländerkriminalität in der statistischen (Re-) Konstruktion», εις: *Kriminallärdagogische Praxis*, 21: 1993, 6-19· καθώς και η εργασία του Martín Killias, «Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross - National Perspectives», εις: *Crime and Justice*, 21: 1997, 375-405.

2. Σύμφωνα με στοιχεία αξιωματικών των αρμόδιων τμημάτων της Ασφάλειας Αττικής που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα *To Βήμα* της 15.5.2003, σελ. A15, αλλά που δεν είναι σαφές ως προς το εάν αφορούν πρόγιματι βεβαιωθείσες περιπτώσεις δραστών, το 60% των ληστειών τραπέζων διαπράττεται από συμμορίες Αλβανών. (Πάντως, σύμφωνα με στοιχεία της Interpol για το έτος 2000, η συμμετοχή των αλλοδαπών στις ληστείες που τελούνται στην Ελλάδα δεν υπερβαίνει το 22,52%, ενώ και για τις ανθρωποκτονίες ή για τις απόπειρες τούτων το αντίστοιχο ποσοστό είναι 20,86% – βλ. σημείωμα του Βαγγέλη Μωυσή στον Ελεύθερο Τύπο της 9.10.2002, σελ. 22). Επίσης, κατά τις ίδιες πληροφορίες της Ασφάλειας Αττικής, ποσοστό 67% των διακινητών ηρωΐνης που συλλαμβάνονται είναι αλβανικής καταγωγής, ενώ σε 62% περίπου υπολογίζεται το ποσοστό των Αλβανών που συμμετέχουν στη μεταφορά χασίς. Τέλος, όσον αφορά τις κλοπές και τις διαρρήξεις, το ποσοστό συμμετοχής των Αλβανών κυμαίνεται για το 2001 στο 23%, έναντι 50% του 1998. Ειδικότερα για το θέμα της συμμετοχής των Αλβανών στην παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών ουσιών βλ. και Κώστα Τσαρούχα, *H διεθνής των Ναρκωτικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997, ιδίως σσ. 361 επ., καθώς και τη μελέτη μου για το «Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», περ. *Ποινική Δικαιοσύνη* 2: 1999, 1017-1026: 1018 επ., ενώ για την εν γένει εγκληματική δραστηριότητα αυτών των αλβανικών συμμοριών, που ονομάζονται και «μαφίες», βλ. και Θεοδ. Π. Παπαθεοδώρου, *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*. Συγκριτική Προσέγγιση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σσ. 125-134 (τίτλος της εκεί ενότητας: «Το οργανωμένο έγκλημα στην Αλβανία»).

νάλογες προς την αυξημένη εισροή μεταναστών στη χώρα μας κατά την ίδια περίοδο. Όμως η ποσότητα και η ποιότητα των εγκλημάτων αυτών είναι δυσανάλογη τόσο προς τον αντίστοιχο αριθμό των Ελλήνων δραστών όσο και προς το συνολικό αριθμό των αλλοδαπών στην Ελλάδα, τουλάχιστον με βάση τα στοιχεία από τις αστυνομικές στατιστικές, που, πάντως, έχουν ενδεικτικό μόνο χαρακτήρα, εξαρτώνται πολύ από την εκάστοτε έκταση καταγγελιών και εξιχνίασης για τα επιμέρους αδικήματα και δεν υποδηλώνουν απαραίτητα το εάν κάποιος πράγματι τέλεσε το αδικήμα που του αποδίδεται, αφού αυτό μπορεί να το βεβαιώσει μόνο το δικαστήριο. Έτσι, με δεδομένο ότι οι αλλοδαποί στην Ελλάδα αποτελούν σήμερα περίπου το 1/11 του συνολικού πληθυσμού και το 1/5 του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, παρατηρούμε ότι: Ενώ το 1993 οι καταγεγραμμένες στην αστυνομία (Πίνακας 26 των αντίστοιχων Στατιστικών Επετηρίδων της ΕΛΑΣ) κλοπές, κατά το μήνα βεβαίωσης του αδικήματος, από γνωστούς αλλοδαπούς είχαν αναλογία μία κλοπή προς 8,6 κλοπές από Έλληνες (923 κλοπές προς 7.990), το 2002 η αναλογία αυτή έφτασε τη μία κλοπή προς 2,7 (2.276 κλοπές προς 6.182)! Επίσης την ίδια χρονιά (2002) καταγράφηκαν: 228 ληστείες από γνωστούς δράστες αλλοδαπούς (έναντι 627 από Έλληνες), δηλαδή η αναλογία ήταν μία ληστεία αλλοδαπού προς 2,75 ληστείες Ελλήνων· επίσης καταγράφηκαν 73 ανθρωποκτονίες με πρόθεση από αλλοδαπούς (έναντι 149 από Έλληνες), δηλαδή αναλογία μιας ανθρωποκτονίας προς 2!¹³ Επιπλέον πολλές άλλες εξίσου σοβαρές αξιόποινες πράξεις μη γνωστών στην αστυνομία δραστών ενδέχεται επίσης να έχουν τελεστεί από αλλοδαπούς που απώλεια παρέμειναν ανεντόπιστοι ή/και ασύλληπτοι, αν και από την άλλη πλευρά θα πρέπει να ομολογηθεί ότι η σύγχρη προκατάληψη πως οι «ξένοι κάνουν εγκλήματα» δημιουργεί σε βάρος των αλλοδαπών ένα οιονεί «τεκμήριο ενοχής», που οδηγεί ευκολότερα σε καταγγελίες, συλλήψεις ή και καταδίκες (με εγκλεισμό) εναντίον

3. Επίσης, σύμφωνα με έρευνα του Αγγελού Τσιγκρή για τις ανθρωποκτονίες από πρόθεση που εκδικάστηκαν από ελληνικά δικαστήρια κατά την περίοδο 1986-1995 (έργο: *To Έγκλημα της Ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα/Θεσσαλονίκη 2002, σ. 39-40), το 1/3 περίπου των δραστών, δηλαδή ποσοστό 33,1%, ήταν αλλοδαποί. Ανάλογες διαπιστώσεις καταγράφονται και για ένα άλλο σοβαρό έγκλημα βίας, το βιασμό: Σύμφωνα με τον καθηγητή και αντεισαγγελέα ΑΠ Λάμπρο Καράμπελα, ο οποίος μελέτησε περίπου 400 εκδικασθείσες υποθέσεις βιασμού κατά την εικοσαετία 1981-2000, από τα 494 άτομα που καταδικάστηκαν τα 64 (περίπου 13%) ήταν αλλοδαποί, γεγονός το οποίο ενδεικνύει, κατ' αυτόν, ότι οι αλλοδαποί τελούν περισσότερους βιασμούς συγκριτικά με την πληθυσμιακή τους εκπροσώπηση (περίπου 9%) από όσο οι Έλληνες αντίστοιχα – βλ. Λ. Γ. Καράμπελα, *Οι Βιαστές και τα Θύματά τους*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001, σελ. 321 και σημ. 6. Πάντως είναι γεγονός ότι σε διαφορετικά συμπεράσματα καταλήγει κανείς εάν η σύγκριση του πληθυσμιακού δείγματος γίνει μόνο με ενήλικες Έλληνες και αλλοδαπούς.

τους.⁴ Όπως και αν έχουν τα πρόγραμματα, πιστεύω ότι μια μικρή, έστω, μειονότητα αλλοδαπών (ίσως γύρω στις 5.000-6.000 συνολικά) δεν έχει ακόμα ενταχθεί αρμονικά στην ελληνική κοινωνία, τουλάχιστον εάν κρίνει κανείς από την υψηλή συμμετοχή τους σε εγκληματικές δραστηριότητες.

3. Βέβαια τα κρούσματα αυτά είναι συγκριτικώς περιορισμένα και υποπολλαπλάσια του συνολικού αριθμού των αλλοδαπών στην Ελλάδα, σε τρόπο ώστε η πραγματική σημασία αυτών των κρουσμάτων να είναι πολύ μικρότερη εκείνης με την οποία συνήθως παρουσιάζονται από τα μέσα ενημέρωσης.⁵ Έτσι το 2002, σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας για αδικήματα που περιήλθαν σε

4. Εντυπωσιακό είναι ότι σύμφωνα με τα πορίσματα έρευνας που διεξήγαγε το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου, με υπεύθυνο τον Κ. Κοσκινά, η σάση των αστυνομικών απέναντι στους μετανάστες είναι ιδιαίτερα αρνητική: Επτά στους δέκα αστυνομικούς, ποσοστό 72%, απάντησαν ότι δεν θα ήθελαν να έχουν ένα μετανάστη για φύλο! (Βλ. σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας Ελευθεροτυπίας της 4.12.1999, σελ. 16 –ανάλογη αρνητική σάση έχουν πάντως και φοιτητές – «δεν θα φιλοξενούσε ποτέ Αλβανό» απάντησε ένα 40% των ερωτηθέντων–, σύμφωνα τουλάχιστον με έρευνα του καθηγητή Βασιλή Καρδίδη τον Φεβρουάριο του 1996· βλ. Βασ. Χ. Καρδίδη, *Η Εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα*, Παπαζήσης, Αθήνα 1996, σελ. 151.) Από τη σκοπιά αυτή ο τυχόν αυξημένος αριθμός καταξητούμενων ή/και συλλαμβανόμενων αλλοδαπών από την αστυνομία ενδέχεται να οφειλεται όχι απαραίτητα σε αυξημένη πραγματική εγκληματικότητά τους, αλλά ίσως σε αυξημένη αστυνόμευση τους αλλοδαπού πληθυσμού και σε σαφή προδιάθεση θυμάτων και αστυνομικών οργάνων να αποδώσουν κατά προτίμηση σε αλλοδαπούς κάποιο έγκλημα με άγνωστο δράστη – πρβλ. και Βασ. Καρδίδη, όπ.π. (σημ. 1, 2001), ίδιως σσ. 290 επ. Επίσης, και από την άποψη του τρόπου απονομής της δικαιοσύνης προς τους αλλοδαπούς στην Ελλάδα, υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που δημιουργούν ερωτηματικά για το βαθμό αντικειμενικότητας των σχετικών αποφάσεων (πρβλ. δημοσίευμα της Ντ. Καράτζιου στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 7.6.1998, σελ. 99 – ο τίτλος χαρακτηριστικός: «Η Θέμις έχει “ξενοφοβία”»). Αντίστοιχες διαπιστώσεις προκύπτουν για την αστυνομία και από έρευνες στην Ευρωπή και στις Ηνωμένες Πολιτείες, αν και, από την άλλη πλευρά, δεν τεκμηριώνεται συστηματική και ευθεία εφαρμογή διακρίσεων εις βάρος αλλοδαπών κατά την άσκηση ποινικών διώξεων και την εκδίκαση των υποθέσεών τους· – βλ. αντί άλλων Ineke Haen Marshall, «*Minorities and Crime in Europe and the United States: More similar than different!*», εις: I. Haen Marshall (ed.), ανωτ. (σημ. 1), σσ. 224-241: 229 επ., 231, καθώς και Έφης Λαζαρόπουλου, *Κοινωνιολογία των Ποινικού Δικαιού και των Θεαμάτων της Ποινικής Δικαιούσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σσ. 157 επ.: πρβλ. και I. Κούρτοβικ, «*Μετανάστες: Ανάμεσα στο δίκαιο και στη νομιμότητα (Δελτίο Εγκληματικότητας)*», εις: Αθ. Μαρβάκη/Δ. Παρούνογλου/Μ. Παύλου (επιμ.), Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σσ. 163-198.

5. Για τον αρνητικό ρόλο που διαδραματίζουν τα μέσα ενημέρωσης στην δίξυνη της αντιπαράθεσης ανάμεσα στους ημεδαπούς, που θεωρούν τους «ξένους» ως εν δυνάμει εγκληματίες («το έγκλημα παρουσιάζεται ως αναμενόμενη συμπεριφορά του [αλλοδαπού] δράστη, που ενσαρκώνει το στερεότυπο»), και στους αλλοδαπούς, που αισθάνονται για το λόγο αυτό ως αποδιοπομπαίοι τράγοι, βλ. π.χ. την ενδιαφέρουσα μελέτη της Χριστίνας Κώνσταντινίδου «*Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των Αλβανών μεταναστών στον αθηναϊκό Τύπο*», εις: Αφρ. Κουκουτσάκη (επιμ.), *Εικόνες*

γνώση της, ο συνολικός αριθμός των γνωστών αλλοδαπών δραστών έφτασε μόλις τους 22.152, έναντι 174.683 Ελλήνων (αναλογία 1 προς 7,9 περίπου). Εξάλλου οι περισσότερες αξιόποινες πράξεις για τις οποίες συλλαμβάνονται και κατηγορούνται οι αλλοδαποί αφορούν παραβάσεις της νομοθεσίας περί αλλοδαπών (ιδίως παρανομη είσοδο στη χώρα και παρανομη εργασία) ή συναφή αδικήματα (π.χ. χρήση πλαστών εγγράφων), δηλαδή παραβάσεις με πολύ μικρή κοινωνικοθική απαξία.⁶ Και δεν είναι ασφαλώς ορθό να υπολογίζεται η εγκληματικότητα των αλλοδαπών από τον τυχόν αυξημένο αριθμό τους στις ελληνικές φυλακές (γύρω στο 45% του συνόλου των κρατουμένων!),⁷ αφού είναι γνωστό ότι πολλοί από αυτούς, αν όχι οι περισσότεροι, πέρα από τα προβλήματα που τους δημιουργεί το προαναφερθέν σε βάρος τους οι οποίες «τεκμήριο ενοχής» για καταγγελίες, συλλήψεις και καταδίκες (με εγκλεισμό), στερούνται επιπλέον της δυνατότητας να προσλάβουν δικηγόρο, να συμμετάσχουν ενεργά στην ποινική διαδικασία (προβλήματα γλώσσας) και να υπερασπιστούν ικανοποιητικά την υπόθεσή τους. Ακόμα δεν έχουν συνήθως τα χρήματα να πληρώσουν στη συνέχεια ούτε την εγγύηση, ως περιοριστικό όρο (για υποδίκους), αλλά ούτε, ως προς ορισμένους από αυτούς, τη μετατρέψιμη ποινή (για κατάδικους) που

Εγκλήματος, Πλέθρον, Αθήνα 1999, σσ. 103-141: 131 επ. – πρβλ. και Μάλτου Πιαύλου, «Οι “λαθρέμποροι του φόβου”». Ρατσιστικός λόγος και μετανάστες στον Τύπο μιας υπόψηφιας μητρόπολης», εις: Αθ. Μαρβάκη/Δ. Παρασάνογλου/Μ. Παύλου (επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σσ. 127-162. Περαιτέρω, ως προς τον αυξημένο φόβο θυματοποίησης που διακατέχει τη μεταναστευτική κοινότητα στη χώρα μας, βλ. κατωτ., σημ. 8, καθώς επίσης C. D. Spinellis/S. Dermati/N. Koulouris/M. Tavouli/S. Vidalis, «Recent Immigration and Protection of Migrants' Human Rights in Greece. A crossroad of (il)legality, social in- and ex-clusion, crime and victimization» (September 1993) [έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης], εις: *Χρονικά Εργαστηρίου Εγκληματολογικών Επιστημών Δ.Π.Θ.*, τχ. 9, Σεπτ. 1996, 119-154: 140 επ., και Βασ. Χ. Καρύδη, ανωτ. (σημ. 1, 1996), σσ. 159 επ.

6. Από την άποψη αυτή τα ήσσονος σημασίας αδικήματα των αλλοδαπών, τα οποία αποτελούν άλλωστε και τη συντριπτική πλειονότητα των τελουμένων από αυτούς αξιόποινων πράξεων, αντισταθμίζονται έως ένα βαθμό από αντίστοιχα ήσσονος σημασίας αδικήματα των ημεδαπών (π.χ. τροχαίες παραβάσεις ή παραβιάσεις ασφαλιστικών νόμων), έτσι ώστε να μην είναι τελείως εξωπραγματική η περίπτωση σύγκρισης ανάμεσα στη συνολική εγκληματικότητα Ελλήνων και αλλοδαπών. Από τη σύγχριση αυτή, σε επίπεδο γνωστών δραστών για το 2002, η αναλογία, όπως επισημάνθηκε ήδη ανωτέρω, είναι περίπου 1 προς 7,9, δηλαδή μικρότερη της αντίστοιχης πληθυσμιακής αναλογίας (1 προς 11).

7. Ειδικότερα τη 16.6.2003 υπήρχαν στις ελληνικές φυλακές 3.672 αλλοδαποί κρατουμένοι, επί συνόλου 8.387 κρατουμένων (ποσοστό περίπου 44%). Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνα του Αντ. Παπαντωνίου, που διενεργήθηκε το 1997 στις Φυλακές Κορυδαλλού, το 61% των αλλοδαπών ήσαν απλώς υπόδικοι, ενώ το ποσοστό αυτό για τους Έλληνες ήταν μόλις 39%! – Βλ. Martin Baldwin-Edwards, «Εγκληματικότητα και Μετανάστευση. Μίθοι και Πραγματικότητες», εις: περ. *Αστυνομική Επιθεώρηση*, 2001, 440-444. Για την αντίστοιχη κατάσταση αλλοδαπών κρατουμένων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες βλ. και Αν. Τσουκαλά, όπ. π. (σημ. 1), σσ. 28 επ.

τυχόν θα τους επιβληθεί, με αποτέλεσμα οι εν λόγω καταδικαζόμενοι να εγκλείονται τελικά στη φυλακή για ανάξια λόγου αδικήματα.⁸

4. Επομένως η συντροπική πλειονότητα των αλλοδαπών που ζουν σήμερα στη χώρα μας και υπολογίζονται γύρω στο 1.000.000 συνολικά (στην απογραφή πληθυσμού του 2001 δηλώθηκαν 797.091⁹ έναντι 10.166.929 Ελλήνων) ούτε ήρθαν στη χώρα μας με εγκληματικές διαθέσεις, αλλά ούτε και έχουν συμβάλει με αποφασιστικό τρόπο στην αύξηση της εγκληματικότητας. Ήρθαν προπάντων για να βρουν μια δουλειά και να επιβιώσουν ως οικονομικοί μετανάστες, ή, σε μικρότερο βαθμό, ως πρόσφυγες, για να διασωθούν από τις εχθροπραξίες και τις πολιτικές ή άλλες διώξεις στη χώρα τους.¹⁰ Όλα αυτά τα χρόνια έχουν από καιρό αρχίσει, βαθμιαία αλλά σταθερά, να εντάσσονται στον κοριμό της κοινωνίας μας και να είναι ένα σημαντικό και συνήθως φθηνό παραγωγικό δυναμικό της οικονομίας μας, κυρίως σε τομείς ανθυγειενούς και κακοπληρωμένους, που δεν καλύπτονται πλέον πλήρως από Έλληνες εργαζόμενους, όπως ιδίως οι τομείς των αγροτικών εργασιών, των τεχνικών έργων και της οικιακής εργασίας. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί στο σημείο αυτό ότι οι αλλοδαποί, με τη φθηνή εργασία τους σε παραμελημένους τομείς της οικονομίας μας, έχουν συντελέσει αποφασιστικά, όπως έχει τονιστεί από πολλές υπεύθυνες πλευρές (π.χ. Νίκος Αναλυτής, τότε αντιπρόεδρος ΣΕΒ, σε ημερίδα που διοργανώθηκε από το «Κέντρο Ανάπτυξης Ιδεών E21» στην Αθήνα την 3.5.2001), στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της

8. Πέραν τούτου συχνά οι αλλοδαποί υφίστανται και οι ίδιοι εγκληματικές επιθέσεις είτε από συμπατριώτες τους είτε και από ημεδαπούς, ενίστε μάλιστα και για λόγους «ρατσιστικού μίσους», όπως π.χ. συνέβη με την περίτεττη του τότε εικοσιτριάχρονου Παντ. Καζάκου, ο οποίος την 19.10.1999 και ξανά την 21.10.1999 σκότωσε άγνωστους σ' αυτόν αλλοδαπούς (βλ. σχ. ειδησεογραφία στην εφημ. *To Βήμα* της 26.10.1999, σελ. A 20, και *Ta Νέα* της 25.10.1999, σελ. 15. Για τα προβλήματα θυματοποίησης των αλλοδαπών στη χώρα μας βλ. π.χ. τη μελέτη της Νάντιας-Ελπίδας Ρωμανίδου με τίτλο «Οι αλλοδαποί πρόσφυγες και μετανάστες ως θύματα», στον τόμο του ΕΚΚΕ *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21ου Αιώνα*, Αθήνα 2000, σσ. 193-206.

9. Από τους αλλοδαπούς αυτούς περί το 1/3, δηλαδή 65%, υπολογίζεται ότι είναι Αλβανοί – βλ. τα σχετικά στοιχεία του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας στην εφημερίδα *H Καθημερινή* της 1.12.1999, σελ. 1, 2 και 6. Διάφορες αναλύσεις έχουν δημοσιευτεί κατά καιρούς ως προς τις επικένδυσης εγκληματικές επιδόσεις των Αλβανών στη χώρα μας (διακινητές ναρκωτικών, έμποροι λευκής σαρκός, «προστάτες» συμπατριωτών τους, κατασκευαστές πλαστών πιστοποιητικών κτλ.), καθώς και για τις εδώ δραστηριότητες άλλων αλλοδαπών κακοποιών – βλ. π.χ. *H Καθημερινή* της 11.7.1999, σελ. 30, *Ta Νέα* της 23.7.1999, σελ. 20, και *H Καθημερινή* της 22.11.1998, σελ. 26.

10. Για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται ειδικότερα οι πρόσφυγες από την ελληνική νομολογία βλ. ιδίως τις παραπτηρήσεις και την παραπιθέμενη βιβλιογραφία του γράφοντος με αφορμή την παρουσίαση συναφών δικαστικών αποφάσεων στο περ. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2000, 1079-1080.

ελληνικής οικονομίας,¹¹ καθώς και σε κάποια ανάσχεση του πληθωρισμού, του λάχι-στον κατά την τελευταία δεκαετία. Ταυτόχρονα οι αλλοδαποί που έχουν εγκατασταθεί στη χώρα μας είναι βέβαιο ότι αποτελούν μια εξαιρετικά τονωτική ένεση «νέου αίματος» για τη γεννητικά γηράσκουσα κοινωνία μας,¹² αλλά και μια ύστατη ελπίδα για επίλυση του χρονίζοντος ασφαλιστικού μας προβλήματος, όπου η υπερ-αναλογία των συνταξιούχων έναντι των εργαζομένων έχει μέχρι στιγμής ανατρέψει τα δεδομένα.

II. Η έως τώρα αντιμετώπιση των αλλοδαπών από το κράτος και την ελληνική κοινωνία

5. Τα ανωτέρω πλεονεκτήματα από μια τέτοια λελογισμένη ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία κάθε αλλό παρά έχουν γίνει αντιληπτά και έχουν αξιοποιηθεί έως τώρα.

11. Χαρακτηριστικοί είναι εν προκειμένω οι τίτλοι στο εξώφυλλο του *Oικονομικού Ταχυδρόμου*, τχ. 2407/24.6.2000: «Οι μετανάστες έσωσαν την οικονομία μας», καθώς και σε δημοσίευμα της εφημερίδας *To Βήμα* της 29.3.2003, σελ. Γ2: «Προσφορά ζωής για την ελληνική ύπαιθρο από 800.000 μετανάστες. Οι αριθτικές εκμεταλλεύσεις κατά 66% απασχολούσαν αλλοδαπούς, κυρίως Αλβανούς» (επόκειτο, στην τελευταία περίπτωση, για τα πορίσματα κοινής έρευνας των Πανεπιστημίων Ιωαννίνων και Πάτρας ως προς τις επιπτώσεις της εγκατάστασης και απασχόλησης του ξένου εργατικού δυναμικού στην ελληνική ύπαιθρο – για το ίδιο θέμα βλ. και εφημερίδα *H Καθημερινή* της ίδιας ημερομηνίας, σελ. 24). Πάντως, όπως ορθά επισήμανε ο καθηγητής Θεόδωρος Λιανός, πρόεδρος του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Μελετών (ΚΕΠΕ), σε έκθεση του Κέντρου με θέμα *Σύγχρονη Μετανάστευση στην Ελλάδα, Οικονομική Διερεύνηση*, από τις εξελίξεις αυτές ενδέχεται να δημιουργηθούν και σοβαρά προβλήματα για τους Έλληνες εργαζόμενους, λόγω της «ακαμψίας» στην ελληνική αγορά εργασίας, γεγονός που καθιστά πολύ πιο ελκυστικούς τους οικονομικούς μετανάστες και τη φθηνότερη εργασία που αυτοί προσφέρουν (πρβλ. εφημερίδα *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 4.5.2003, ενότητα «Οικονομία», σελ. 5). Ανάλογους κινδύνους σε μακροχρόνιο επίπεδο επισημαίνει και ο καθηγητής Ρωσέτος Φακιολάς, στη μελέτη του «Αγορά Εργασίας και Μετανάστες», εις: *Μετανάστες, Ρασισμός και Ξενοφοβία. Από τη Θεωρία στην Πράξη*, Α. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001, σσ. 67-70: 69 επ. (η ένδοση αυτή εμπεριέχει τα *Πρακτικά Συνεδρίου* που διοργανώθηκε στην Αθήνα την 29η και 30ή Ιουνίου 2000 από το Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών, τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου).

12. Υπενθυμίζεται ότι κατά το 2002, σύμφωνα με στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα και δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο *Τύπο* της 28.3.2003 (βλ. π.χ. εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* αυτής της ημερομηνίας, σελ. 49), καταγράφηκαν στη χώρα μας 106.643 γεννήσεις και 103.304 θάνατοι, αφιθμοί που υποδηλώνουν χαμηλότατο δείκτη «αντικατάστασης γενεών». Μάλιστα η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από άποψη δείκτη γονιμότητας, με 1,21 παιδιά να αντιστοιχούν σε κάθε γυναίκα στην αναπαραγωγική της ηλικία, έναντι μέσου όρου 2,1 παιδιών στην υπόλοιπη Ευρώπη.

6. Σε ένα γενικότερο, κρατικό επίπεδο, η μεταναστευτική μας πολιτική υπήρξε έως τώρα μικρόψυχη, κατασταλτική και αποσπασματική στη σύλληψή της, ενώ και στην υλοποίησή της διακρίθηκε από αδράνεια και αναποφασιστικότητα, ιδίως αν κρίνει κανείς από τις ασυγχώρητες καθυστερήσεις στην έκδοση των προεδρικών διαταγμάτων για τη νομιμοποίηση των αλλοδαπών: Τα σχετικά υπ' αριθμόν 358 και 359 προεδρικά διατάγματα δημοσιεύτηκαν μόλις το 1997, και αυτό μολονότι ο σχετικός νόμος υπ' αριθμόν 1975 που τα προέβλεπε είχε ψηφιστεί ήδη από το 1991! Επίσης και η ίδρυση σώματος συνοροφυλάκων για τον έλεγχο των συνόρων μας από διεύσδυτη λαθρομεταναστών συντελέστηκε μόλις το 1998, δηλαδή περίπου επτά ολόκληρα έτη αφότου ανέκυψε το πρόβλημα!¹³

Με το νέο νόμο 2910/2001 περί αλλοδαπών υποτίθεται ότι το πρόβλημα, σύμφωνα τουλάχιστον με την από 6.12.2000 Εισιγητική Έκθεση, αντιμετωπίζεται επιτέλους κάτω από το πρόσμα «μιας μακροπρόθεσμης μεταναστευτικής πολιτικής». Με την ίδια αυτή Εισιγητική Έκθεση το νομοθετικό πλαίσιο του προγενέστερου ν. 1975 του 1991, που ίσχυε έως το 2001, αποδοκιμάζεται ευθέως ως «εντελώς ανεπαρκές»... Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι εισπράχθηκαν σημαντικότατα ποσά εκ μέρους του κράτους από τα παράβολα των 50.000 δραχμών που πλήρωσαν οι προς «νομιμοποίηση» μετανάστες και παρά τα παχυλότατα κοινοτικά κονδύλια που μας δόθηκαν προς ενίσχυση κοινωνικά αποκλεισμένων ανθρώπων, δεν φαίνεται να ελήφθησαν έως τώρα όλα τα, στοιχειωδώς έστω, αναγκαία ουσιαστικά μέτρα για τη βελτίωση της μοίρας αυτών των αναξιοπαθούντων συμπολιτών μας.

III. Σκέψεις για μια δίκαιη και αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική σε θέματα αλλοδαπών

7. Επίσης και η ελληνική κοινωνία εμφανίζεται –άδικα ίσως– να έχει σύμφωνα με το «Ευρωβαρόμετρο» την περισσότερο μη ανεκτική στάση από όλες τις χώρες της Ευ-

13. Ενδιαφέρονταν είναι ότι, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, σημειώνεται ήδη εμφανής μείωση του αριθμού των λαθρομεταναστών που περνούν παράνομα στη χώρα μας (από 255.734, εκ των οποίων 241.180 Αλβανοί, το 1995, ο αριθμός έπεισε το 1998 στους 148.750, εκ των οποίων Αλβανοί οι 88.819 – βλ. εφημερίδα *To Βήμα* της 20.10.1999, σελ. A19). Βέβαια εδώ πρόκειται για αριθμούς λαθρομεταναστών που απλώς υποπίπτουν στην αντιληψή των διωκτικών αρχών και όχι για το σύνολο όσων πράγματι έρχονται στην Ελλάδα. Ωστόσο η εν λόγω μείωση θα πρέπει πράγματι, έως ένα βαθμό, να συσχετιστεί και με την αποτελεσματική λειτουργία των σώματος των συνοροφυλάκων από το 1998.

ρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στις μειονότητες και στους μετανάστες,¹⁴ καθώς και να θεωρεί θετική για την οικονομία και τον πολιτισμό την παρουσία των αλλοδαπών στη χώρα μας μόνο σε ποσοστό 8,7%.¹⁵ Είναι άλλωστε γνωστή η τάση που υπάρχει στην κοινωνία μας να ενοχοποιούνται οι «ξένοι» συλλήβδην για όλα τα δεινά που ταλαιπωρούν τον τόπο μας κατά την τελευταία δεκαετία και να παρέχεται έτσι ένα άλλοθι στους κυβερνώντες για να δικαιολογούν την ανεπάρκειά τους.¹⁶ Για τους ίδιους λόγους, προσπάθειες όπως εκείνη του πρώην προέδρου στην κοινότητα Μυρσίνης Ηλείας, που προέτρεψε το 1999 τους αλλοδαπούς της περιοχής να εκλέξουν εκπροσώπους, ώστε να συζητούν από κοινού με τους Έλληνες τοπικούς «άρχοντες» τα όποια προβλήματά τους για θέματα υγείας, στέγης και εργασίας, δεν φαίνεται να βρήκαν μιμητές.¹⁷ Πρυτάνευσε έτσι σε όλα τα επίπεδα όχι η ψυχραιμία της λογικής, αλλά είτε το στοιχείο της αδράνειας λόγω αιφνιδιασμού (από την πλευρά της κυβέρνησης) είτε και η παρορμητική και ανασφαλής διάθεση (από την πλευρά της κοινωνίας) να βλέπουμε τους αλλοδαπούς με το στερεοτυπικό μανδύα του επικίνδυνου εγκληματία και του αποσυνάγωγου περιθωριακού.

8. Καιρός είναι λοιπόν –όπως πιστεύω– να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση με μια νέα προσέγγιση, που θα συνιστά αράμα ζεαλισμού, ορθολογισμού αλλά και ανθρωπισμού, ή, σύμφωνα με την ωραία διατύπωση του ποιητή, μία πολιτική «με λογισμό και μ' όνειρο». Άλλωστε και εμείς οι Έλληνες βιώσαμε πάντοτε κατάβαθμα το πρόβλημα της μετανάστευσης και της προσφυγιάς, ώστε να υπάρχουν σε όλους μας αποθέματα ευαισθησίας και κατανόησης στο πρόβλημα. Πιο συγκεκριμένα:

9. Σε κοινωνικό επίπεδο θα πρέπει να απαλλαγούμε επιτέλους από τα ξενοφοβι-

14. Πρβλ. Ελευθεροτυπία, της 21.3.2001, σσ. 18-47, και της 30.5.2002, σελ. 16· βλ. επίσης και την παλαιότερη μελέτη: Δ. Δάνδου κ.ά., «Ξενοφοβία και Ρατσισμός στην Ελλάδα 1988-1992. Μια συγκριτική προσέγγιση και ορισμένες υποθέσεις με βάση τα δεδομένα του Ευρωβαρόμετρου», εις: Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, τ. Β', ΕΚΚΕ, Αθήνα 1996, σσ. 321-343.

15. Ελευθεροτυπία της 21.2.2003, σσ. 18-19.

16. Η ανεπάρκεια αυτή καταφέρνεται και από το γεγονός ότι, όπως προκύπτει από τους 27 δείκτες που ανακοινώθηκαν ενόψει του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2003, η χώρα μας έχει μαζί με την Πορτογαλία τη χειρότερη επίδοση ως προς το ποσοστό του πληθυσμού που απειλείται να βρεθεί ή είναι σε κατάσταση φτώχειας (υπολογίζεται στο 22%), βρίσκεται στην τελευταία θέση μεταξύ των «15» της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις δαπάνες του προϋπολογισμού για την εκπαίδευση (κάτω του 4% του ΑΕΠ!) και καταλαμβάνει τη δεύτερη χειρότερη θέση στην ανεργία (ποσοστό 9,9%) μετά την Ισπανία (βλ. εφημερίδα *Ta Νέα* της 18.3.2003, σελ. 72).

17. Για την πρωτοβουλία αυτή βλ., π.χ., σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* της 10.7.1999, σελ. 17, με το χαρακτηριστικό τίτλο: «Εκεί που οι Αλβανοί δεν είναι εχθροί».

κά στερεότυπά μας περί αλλοδαπών και να εφαρμόσουμε στην πράξη, με ουσιαστικό τρόπο, την εμπνευσμένη ρήση του Ισοκράτη στον *Πανηγυρικό* του (αρ. 50): «*Ἐλληνας καλεῖθαι τούς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας (...) μετέχοντας!*

10. Σε *κρατικό*, τώρα, επίπεδο θα πρέπει να χαράξουμε μια πολιτική μακροπρόθεσμη και αποτελεσματική, ικανή να αντεπεξέλθει στα προβλήματα της εποχής μας. Αυτό αποτελεί επιτακτική ανάγκη στις ημέρες μας ενόψει του ρόλου της χώρας μας ως «*πύλης*» εισόδου στην Ευρώπη από τα ανατολικά, καθώς και λόγω του αυξημένου αριθμού αλλοδαπών που αναμένονται στη χώρα μας τόσο συνεπεία της έκρυψης κατάστασης στην περιοχή του Ιράκ και της Μέσης Ανατολής όσο και εξαιτίας του διευρυνόμενου χάσματος πλουσίων και φτωχών χωρών, ως εκ του οποίου προκαλούνται συνεχείς γεωπολιτικές εντάσεις.¹⁸ Ποιοι πρέπει όμως να είναι οι ειδικότεροι άξονες αυτής της μακροπρόθεσμης πολιτικής, που θα μπορούσαμε να την αποκαλέσουμε πολιτική του μεσαίου χώρου για τους αλλοδαπούς; Θα πρέπει, πιστεύω, να γίνει ένας σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στους αλλοδαπούς που έχουν ήδη εγκατασταθεί στη χώρα μας και σ' εκείνους που αναμένεται να έρθουν σ' αυτήν προσεχώς:

(a) Οι αλλοδαποί που βρίσκονται ήδη στην Ελλάδα θα πρέπει να βιοθηθούν με άμεσα μέτρα από το κράτος, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς και τους πολίτες των τοπικών κοινωνιών, ώστε να διευκολυνθούν στη συγκροτημένη νομιμοποίησή τους, να μάθουν τη γλώσσα, να μεθέξουν στον πολιτισμό μας,¹⁹ να βρουν κάποια εργασία (εφόσον όμως αυτό δεν δημιουργεί αντίστοιχο πρόβλημα στους Έλληνες εργαζόμενους), να προχωρήσουν γενικότερα σε μια αλληλοκατανόηση με τους Έλληνες, να αποβάλουν τις όποιες ανίσφαλειές τους, που οδηγούν σε επιθετικότητα, και τελικά να τιώσουν και οι ίδιοι, παρά τις ιδιαιτερότητές τους, ότι είναι κομμάτι μιας ενιαίας ελληνικής κοινωνίας, συντελώντας έτσι και στην ανάνεωσή της.

Κάτι ανάλογο έχει γίνει και στην Ολλανδία, όπου με νόμο περί «ένταξης νεοει-

18. Πρόβλ. Γ. Παπακωνσταντί, «Για το πρόβλημα της μετανάστευσης», περ. *Αστυνομική Επιθεώρηση*, Ιούνιος 1999, σσ. 354-357: 357.

19. Ασφαλώς ο προσφορότερος τρόπος μιας τέτοιας πολιτιστικής ενσωμάτωσης των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία (τουλάχιστον των νεότερων από αυτούς) είναι το σχολείο. Από την άποψη αυτή χρήσιμο είναι να τονιστεί εδώ ότι κατά το σχολικό έτος 1999-2000 ο αριθμός των μαθητών στα ελληνικά σχολεία με μετανάστες γονείς (γαλιννοστούντες και αλλοδαπούς) έφτανε το 6,4% του συνδόλου των μαθητών, έναντι π.χ. 3,1% για το σχολικό έτος 1995-1996 (βλ. Μαν. Γ. Δρεπτάκη, ανάλυση στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* της 23.1.2003, σελ. 9).

σαχθέντων» όλοι οι μετανάστες που εισέρχονται στη χώρα μετά την 30.9.1998 υποχρεούνται να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα κοινωνικής ένταξης, που θα τους φέρει σε επαφή με τη γλώσσα, τους εργασιακούς χώρους και τα κοινωνικά δεδομένα της Ολλανδίας.²⁰ Αντίθετα η αντιμετώπιση των αλλοδαπών αυτών με αστυνομικά και δικαιοστικά μέτρα (π.χ. επιχειρήσεις «σκούπα» και απελάσεις) αποσπά τις αρμόδιες αρχές από άλλα σημαντικότερα καθήκοντα, όπως η εξιχνίαση και τιμώρηση σοβαρών εγκλημάτων, επιβαρύνοντας συνάμα και τους φορολογούμενους με σημαντικά έξοδα (οι απελάσεις 1.820.000 αλλοδαπών της περιόδου 1991 έως το α' εξάμηνο του 1999 υπολογίζεται ότι κόστισαν γύρω στα 12 δισ. δραχμές ή περίπου 35,2 εκατ. ευρώ!),²¹ και επιπλέον δημιουργεί σ' αυτούς τους αλλοδαπούς μια αυξένουσα εχθρότητα προς το κράτος και την ελληνική κοινωνία, παρεμποδίζοντας έτσι την ομαλή ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο. Βεβαίως η επισήμανση αυτή δεν αφορά όσους αλλοδαπούς επιδίδονται στο οργανωμένο έγκλημα ή βαρύνονται με άλλες σοβαρές αξιοποιητικές πράξεις.

(β) *Η χώρα μας δεν είναι σε θέση να αντέξει στο έδαφός της νέα κύματα αλλοδαπών, αφού οι ήδη ευρισκόμενοι εδώ αποτελούν περίπου το 1/11 του όλου πληθυσμού της, με όλα τα προβλήματα εξαρσισης της ανεργίας και ενδεχόμενης αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας των Ελλήνων που αυτό συνεπάγεται. Θα πρέπει επομένως, όσο και αν αυτό είναι δύσκολο, να εμποδιστεί η είσοδος νέων λαθρομεταναστών, να εφαρμοστούν αυστηρά οι ελληνικοί νόμοι για τον έλεγχο της κίνησης των αλλοδαπών προς τη χώρα μας (π.χ. κατά τη χορήγηση βίζας από τα προξενεία), να αυστηροποιηθούν (σε βαθμό κακουργήματος) οι διατάξεις για τους λεγόμενους «δουλεμπόρους» και λοιπούς οργανωμένους διακινητές λαθρομεταναστών,²² να συναφθούν περαιτέρω διμερείς διακρατικές συμβάσεις με τις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών και να θωρακιστούν αποτελεσματικά τα σύνορά μας με περισσότερους συνοροφύλακες, ώστε να πάψει η Ελλάδα να δίνει την εικόνα ενός «ξέφραγου αμπελιού» της Ευρώπης. Επίσης θα πρέπει η μεταναστευτική μας πολιτική να λάβει υπόψη της ορισμένα βα-*

20. Βλ. σχετικά ενημερωτικά σημειώματα στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* της 23.4.2001, σελ. 54. και (ως προς νεότερες αλλαγές της νομοθεσίας αυτής) στην ίδια εφημερίδα της 15.1.2001, σελ. 15.

21. Βλ. εφημερίδα *To Βήμα* της 13.11.1999, σελ. A14.

22. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, σύμφωνα με πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο Τύπο της 3.4.2003 (βλ. π.χ. εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* αυτής της ημερομηνίας, σελ. 48). Για τον τρόπο εφαρμογής του προγενέστερου ν. 1975/1991 στα θέματα των λεγόμενων «δουλεμπόρων» βλ. ιδίως την ιστορική απόφαση Ο.Δ.Α.Π 9/1995, Ποινάρι ΜΣΤ' 1996, 476 επ. και τις επ' αυτής παρατηρήσεις του Δημ. Κιούπη, αυτόθι, καθώς και την ΑΠ 1237/1999, ΠοινΔικ 2000, 1084 επ., με σχ. σχόλια Δημ. Σπυράκου, αυτόθι, σσ. 1089-1090.

σικά διακρατικά κείμενα, όπως είναι η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ, με την οποία καθοδικοποιούνται τα δικαιώματα των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους (υι-οθετήθηκε από τον ΟΗΕ τη 18.12.1990²³), καθώς και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 54/1974, ιδίως άρθρο 14), που συμπληρώθηκε μάλιστα τον Νοέμβριο του 2000 με ένα (12ο) Πρόσθιτο Πρωτόκολλο²⁴ για τη δυνατότητα προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως προς ζητήματα διακρίσεων αναφορικά με το φύλο, το θρήσκευμα ή την καταγωγή.²⁵ Ας σημειωθεί εδώ ότι στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης λειτουργεί και η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας» (ECRI), που δημοσιεύει ενδιαφέρουσες εκθέσεις και για την κατάσταση στη χώρα μας.²⁶

IV. Οι δεσμεύσεις και οι δυνατότητες από μια ενιαία ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική

11. Πέρα σά ίματα από τα σημαντικά αυτά κείμενα, που συμπληρώνονται και από κείμενα εσωτερικής νομοθεσίας, όπως είναι π.χ. ο ν. 927/1979 «Περί κολασμού πράξεων

23. Βλ. π.χ. την έκδοση του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *H Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Οικογενειών τους. Η Διεθνής και η Εθνική Διάσταση*, «Εστία», Αθήνα 1994, ιδίως σσ. 37 επ.

24. Για το σημαντικό αυτό Πρωτόκολλο βλ. ίδιως τη μελέτη του Στ. Σταύρου, «Από το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ στο 12ο Πρωτόκολλο», εις: *Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία*, Α. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001, 111-116 (πρβλ. ανωτ., σημ. 11).

25. Ο καθηγητής Αντώνης Μακρυδημήτρης, σε σημαντικό κείμενό του («Πρόσφυγες και Ελλάδα»), που περιέχεται στη συλλογή μελετών του *H Διοίκηση σε Κρίση*, Α. Λιβάνης, Αθήνα 1996, σσ. 147-150: 149, επικαλείται επίσης, στο ίδιο πλαίσιο σκέψεων, την ανάγκη αναλογικής εφαρμογής «θεμελιωδών αρχών του κράτους δικαίου αλλά και του Διεθνούς Δικαίου για την ίση μεταχείριση όλων των ανθρώπων έναντι του νόμου και την αναγνώριση σε αυτούς όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δίχως διακρίσεις φυλής, φύλου, καταγωγής, γλώσσας ή θρησκείας, όπως ορίζεται στο άρθρο 1§3 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και το άρθρο 5§2 του Ελληνικού Συντάγματος». Εξάλλου ενδιαφέρουσες είναι και οι αναπτύξεις της Μαρίως Μπόση, δρος Διεθνών Σχέσεων, στο έργο της Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων, Παπαζήσης, Αθήνα 1999, σσ. 267-268, σχετικά με το διεθνές νομικό πλαίσιο «Κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας».

26. Βλ. π.χ. τη δεύτερη από τις εκθέσεις αυτές (με ημερομηνία 27.6.2000) στο προσαναφερθέν (σημ. 11 και 24) έργο *Μετανάστες, Ρατσισμός και Ξενοφοβία*, 2001, σσ. 131 επ. Για το ίδιο θέμα βλ. και την προσαναφερθέσα παλαιότερη (1993) «Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης των C. D. Spinellis et al., «Recent Immigration and Protection of Migrants' Human Rights in Greece», ανωτ., σημ. 5, μέρος της οποίας (το τμήμα της περί αλλοδαπών κρατουμένων) δημοσιεύτηκε και στο σύλλογικό έργο των R. Matthews/P. Francis (eds.), *Prisons 2000. An International Perspective on the Current State and Future of Imprisonment*, Macmillan Press, Hounds-mills 1996, σσ. 163-178.

ή ενεργειών αποσκοπουσών εις φυλετικάς διακρίσεις», η μεταναστευτική μας πολιτική πρέπει να συντονιστεί και με εκείνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πολιτική αυτή αποκρυσταλλώνεται με τις Συνθήκες του Schengen (v. 2514/1997), της Europol (v. 2605/1998) και του Αμστερνταμ (v. 2691/1999 – βλ. χρίσιμα άρθρα 61 επ. της Συνθήκης αυτής, όπως ισχύει σήμερα), καθώς και με τις αποφάσεις των Συνδων Κορυφής της ΕΕ στο Τάμπερε Φινλανδίας (Δεκέμβριος 1999), που αιμβλύνθηκαν πάντως ως προς το ακραιφνώς φιλομεταναστευτικό τους πνεύμα (κάποια στροφή προς την ιδέα «Φρούριο Ευρωπή» στο Λάακεν του Βελγίου (Δεκέμβριος 2001)²⁷ και στη Σεβίλη της Ισπανίας (Ιούνιος 2002).²⁸ Κατευθυντήρια γραμμή των ευρωπαϊκών αυτών ρυθμίσεων είναι, ωστόσο, η ιδέα ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η πολιτική της λεγόμενης «μηδενικής» μετανάστευσης, που αντιμετώπιζε αρνητικά τις «νομιμοποιήσεις» μεταναστών και ακολουθείτο έως τη δεκαετία του '90, και ότι στη θέση της πρέπει να προωθηθεί η συντεταγμένη και επιλεκτική ένταξη των μεταναστών στην οικονομική ζωή, μέσα από οργανωμένα κέντρα υποδοχής, με βάση τις ανάγκες της κάθε χώρας-μέλους σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό ανά περιοχή (μια τέτοια μελέτη δεν φαίνεται να έχει γίνει για τη χώρα μας).²⁹ Μάλιστα, σύμφωνα με έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ

27. Βλ. ενημερωτικό σημείωμα για τη δέσμη μέτρων που νιοθετήθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν στον Οικονομικό Ταχυδρόμο της 22.12.2001, σσ. 42-43.

28. Για τη μεταναστευτική πολιτική, που συζητήθηκε και νιοθετήθηκε κατά την εν λόγω συνάντηση των Ευρωπαίων ηγετών, βλ. π.χ. την ειδησεογραφία στις εφημερίδες *Ta Néa* της 22-23.6.2002, σελ. 67, και *Kυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 23.6.2002, σελ. 18· βλ. επίσης το σημείωμα στη γαλλική *Le Monde* της 30.5.2002, σελ. 2, καθώς και δύο ενδιαφέρουσες επιστημονικές μελέτες για την ακολουθεία κοινή ευρωπαϊκή πολιτική σε θέματα αλλοδαπών και μετανάστευσης από την Isabelle Guyot, «A propos de l'immigration clandestine et de ses filières. Vers une harmonisation européenne», και τον Alessandro Bernardi, «Europe sans frontières et droit pénal», εις: *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, αντίστοιχα, σσ. 303-317 και 1-13.

29. Χαρακτηριστική είναι, ως προς το θέμα αυτό, η επισήμανση του βουλευτή Αθηνών και κοινοβουλευτικού εκπροσώπου της ΝΔ καθηγητή Προκόπη Παυλόπουλου προς τους εισηγητές του v. 2910/2001 περὶ αλλοδαπών, κατά τη Συνεδρίαση ΡΛ'/6.3.2001 της βουλής, οπότε άρχισε να συζητείται το σχετικό ν/σ (βλ. *Πρακτικά Βουλής* 2001, σελ. 5.615, και ιστοσελίδα www.parliament.gr/gr/ergasies/synedriaseis/Es030601.htm, σσ. 58-59): «Αντί λοιπόν να κάνετε αυτό που θα ήταν πρώτο παι που σας επισημαίνεται από πολλές εκθέσεις, μεταξύ των οποίων και από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου, αντί δηλαδή να έχετε κάνει προηγουμένως μελέτη και αντίστοιχες διατάξεις ως προς το πώς γνωρίζουμε πόσους χρειάζεται η Ελλάδα να εργαστούν, τι ειδικότητες και πώς, και από εκεί και πέρα να προχωρήσουμε, έρχεστε και λέτε κάτι άλλο: Δεν υπάρχει καμία τέτοια μελέτη. Δεν γνωρίζουμε πού και πόσους θέλουμε. Απλώς και μόνο δηλώνει κάποιος στο εξωτερικό, στην οικεία προϊενική αρχή, ότι θέλει να έρθει στην Ελλάδα, υπάρχει κάποια στοιχειώδης συνεννόηση εδώ με τις οικείες υπηρεσίες, αλλά χωρίς καμία συνοικική μελέτη, και έρχεται εδώ.

«Θεωρείτε σοβαρό το ζήτημα αυτό και τον τρόπο αντιμετώπισης της μετανάστευσης προς την Ελλάδα, όταν γνωρίζετε και τα προβλήματα εγκληματικότητας, αλλά και το πρόβλημα ανεργίας το οποίο u-

για τον Πληθυσμό (UN Population Division), για να μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να διατηρήσει το σημερινό εργατικό δυναμικό της σταθερό έως το 2025 και να συνεχίσει έτσι την αναπτυξιακή της πορεία, θα χρειαστεί συνολικά 153 εκατ. μετανάστες, δηλαδή 123 εκατ. περισσότερους από όσους η ίδια έχει προβλέψει.³⁰ Ωστόσο την πολιτική αυτή της ελεγχόμενης ένταξης μεταναστών είναι προφανές ότι δεν πρέπει να την επωμίζεται μόνη της η χώρα μας, αλλά πρέπει να την ενισχύσει αποφασιστικά ή και να την αναλάβει οικονομικά η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως προς την κατεύθυνση μιας ουσιαστικότερης οικονομικής στήριξης του ελέγχου των συνόρων στα Βαλκάνια με επιμέρους φορείς (Europol, Ευρωπαϊκή Ακτοφυλακή, Ευρωφύλακες, δηλαδή Ευρωπαίους συνοροφύλακες³¹ κτλ.) και με έναν κεντρικό συντονιστικό φορέα. Επίσης η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προωθήσει ακόμα περισσότερο προγράμματα (όπως το κοινοτικό πρόγραμμα EQUAL) για αποφυγή της γκετοποίησης και για ένταξη στην ελληνική κοινωνία των οικονομικών μεταναστών, ιδίως δε των παιδιών από μετανάστες, τα οποία, κατά τις έρευνες, κινδυνεύουν πολύ περισσότερο και από τους γονείς τους να ολισθήσουν στο περιθώριο και στην εγκληματικότητα.³²

πάροχει; Πέραν δε τούτου, τι κάνετε σε σχέση με αυτούς που εργάζονται στην Ελλάδα; Δεν υπάρχει αποτίμηση –δεν γνωρίζετε άλλωστε πόσοι εργάζονται – τον εάν και κατά πόσο ξέρουμε πόσοι εργάζονται και τι ανάγκες καλύπτουν, για να γνωρίζετε ποιοι είναι εκείνοι που θέλετε να φέρετε.

»Το όλο ζήτημα λουπτόν είναι πλήρης έλευψη οιουδήποτε προγραμματισμού. Απλώς και μόνο το νομοσχέδιο είναι ένα είδος σχεδιασμού, που ωμημένει τις διασυνοριακές σχέσεις με λοιπές χώρες για τον τρόπο με τον οποίο μπαίνουν και βγαίνουν κάποιοι. Αυτό το λέτε εσείς μεταναστευτική πολιτική; Αυτού του είδους η πολιτική νομίζετε ότι μπορεί να προσδόσει στη χώρα μας στοιχεία σοβαρότητας, στοιχεία κύρους, αλλά και στοιχεία ασφάλειας; Αυτή η νοοτροπία είναι δυνατόν να οδηγήσει στη μείωση της ανεργίας;« 30. Βλ. *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 24.6.2000, σελ. 20. Ίσως στο πλαίσιο αυτών των επισημάνσεων ερμηνεύεται και η απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ στο Λουξεμβούργο στις αρχές Ιουνίου 2003 (αναμένεται να επικυρωθεί τον ίδιο μήνα στη Χαλκιδική από τους 15 Ευρωπαίους ηγέτες), ότι οι μετανάστες τρίτων χωρών, που συμπληρώνουν μία πενταετία μόνιμης εγκατάστασης σε κοινοτική χώρα, θα μπορούν, υπό προϋποθέσεις, να διακινούνται και να εγκαθίστανται ελεύθερα σε άλλες χώρες της ΕΕ (βλ. σχт. σημείωμα στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* της 11.6.2003, σελ. 15). 31. Ήδη έχει γίνει ένα σπουδαίο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε πρόσφατα κονδύλια ύψους 140 εκατ. ευρώ για την προστασία των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με «συνοροφύλακή» κατά τη διετία 2004-2006. Εκτιμάται ότι ένα σημαντικό μέρος αυτού του κονδύλιου θα διατεθεί στην Ελλάδα, λόγω της γεωπολιτικής της θέσης στη νοτιοανατολική πλήγη της Ευρώπης και λόγω των εκτεταμένων θαλασσιών και χερσαίων συνόρων της – βλ. σχт. δημοσιεύματα στις εφημερίδες *Ελευθεροτυπία* της 6.6.2003, σελ. 6, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 2.6.2002, σελ. 14, και *Κόσμος του Επενδυτή* της 7-8.6.2003, σελ. 24.

32. Βλ. ενδεικτικά Ineke Haen Marshall, όπ.π., σσ. 235 επ., με παραπομπή και στην εργασία των H.-E. Sun/J. Reed, «Migration and Crime in Europe», περ. *Social Pathology*, 1995, 228-252, καθώς και την εμπεριστατωμένη μονογραφία του Tony Waters, *Crime and Immigrant Youth, Thousand Oaks*, Sage, 1999, περί της οποίας και βιβλιογροισία στην *British Journal of Criminology*, 2000, 764-766.

12. Υπό τα δεδομένα αυτά και ενόψει της πραγματικά μειωμένης συμμετοχής των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα θα αποτελούσε πιστεύω ευχή όλων μας η όσο το δυνατόν ταχύτερη αφομοίωση των εδώ αλλοδαπών στην κοινωνία μας, ή έστω η διευκόλυνσή τους να επαναπατριστούν (εάν το επιθυμούν), αλλά και η περαιτέρω θωράκιση των συνόρων μας, ώστε η οποιαδήποτε νέα εισροή μεταναστών να είναι απολύτως ελεγχόμενη και να καλύπτει μόνο τις πραγματικές ανάγκες του τόπου.

(Η επεξεργασία αυτής της μελέτης ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2003)